

INSPIRATION

Η καταξιωμένη εικαστικός και μέλος γνωστής ναυτιλιακής οικογένειας μεταμορφώνει τον πηλό σε πολύχρωμα έργα τέχνης υψηλής αισθητικής αλλά και καθημερινής χρήσης.

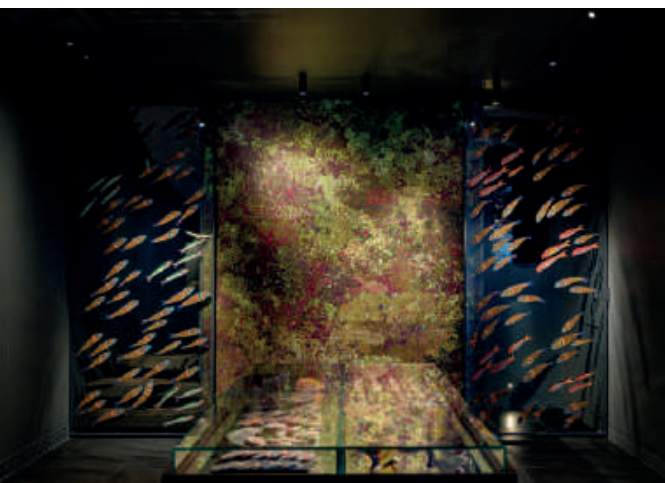
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΗ **ΜΑΡΙΑ ΛΕΜΟΝΙΑ** ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ **ΝΙΚΟΛΑΣ ΚΟΜΙΝΗΣ**

**ΣΤΟΝ ΠΟΡΣΕΛΑΝΙΝΟ
ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ**

**ΜΑΡΙΤΣΑΣ
ΤΡΑΥΛΟΥ**

INSPIRATION

Η καταξιωμένη
εικαστικός φέτος
κατάφερε να
πραγματοποιήσει ένα
μεγάλο της όνειρο.
Μια γκαλερί όπου
εκθέτει μόνιμα τα
ευφάνταστα έργα της
(Καψάλη 5, Κολωνάκι)

αλήθεια, όπως ομολογεί η Μαρίτσα Τραουλού, την κρατά ιερή στη ζωή της.

Ονειροπόλα, με μοναδικό ταλέντο και πολύτιμη εμπειρία, η Μαρίτσα Τραουλού «δαμάζει» την πορσελάνη δημιουργώντας ιδιαίτερα έργα τέχνης για διακόσμηση αλλά και καθημερινή χρήση. Το 2017, με την πρώτη της έκθεση κεραμικής και γλυπτικής που πραγματοποίησε στο Μουσείο Μπενάκη της οδού Πειραιώς, μύπησε το αθηναϊκό κοινό στον υπέροχο κόσμο του βυθού με μια σειρά από διαφόρων μεγεθών και χρωμάτων πορσελάνινα ψάρια, πρωτότυπους καθρέφτες καθώς και εμπνευσμένες εγκαταστάσεις. Σήμερα, όλο και περισσότεροι λάτρεις της τέχνης έχουν την ευχαρίστηση να βυθίζονται στο μαγικό της σύμπαν, στη νέα γκαλερί της, στο Κολωνάκι (Καψάλη 5). Η συνάντησή μας, ωστόσο, έχει κανονιστεί στον προσωπικό της χώρο, μερικά χιλιόμετρα έξω από την Αθήνα. Με υποδέχεται υπερήφανη για τον κήπο που δημιούργησε η ίδια μαζί με τους ανθρώπους της και είναι γεμάτος δένδρα και φυτά της ελληνικής φύσης.

Η εξιστόρηση ενός σύντομου βιογραφικού της Μαρίτσας Τραουλού είναι ό,τι πιο νοσταλγικό έχω διαβάσει τον τελευταίο καιρό: «Γεννήθηκα πάνω στη θάλασσα του Μοσχάτου, σε μια ατελείωτη παραλία, όπου υπήρχε το “Ακταίον”, στο Νέο Φάληρο, οι Τζιτζιφιές του Τοιτσάνη, του Παπαϊωάννου, της Νίνου και της Μπέλλου. Οι τράτες τότε ήταν πάνω στην άμμο. Δεν μπορείς να φανταστείς τώρα πώς ήταν, γιατί ήταν ο Ιππόδρομος πριν, το Χρυσάκι, ένα κέντρο αθλητικό, όπου πηγαίναμε και κάναμε δοκιμές για τις αθλητικές επιδείξεις. Σήμερα είναι τελείως διαφορετική όλη αυτή η περιοχή. Ενας κόσμος που δυστυχώς χάθηκε. Ενας κόσμος της γειτονιάς και των απλών ανθρώπων, χωρίς κακίες και χωρίς ανταγωνιστικότητα». Είναι όλες αυτές οι εικόνες που ορίζουν το έργο της δημιουργού και όταν το χέρι της ξεκινάει να κάνει κάτι, πηγαίνει πάντα προς τα εκεί. Η δουλειά της εδώ και 30 χρόνια είναι οι μήνες και η αγάπη της για τον κόσμο. Η κεραμική, εξάλλου, έχει μήνη και αυτή την

«Όταν ήρθαμε εδώ δεν υπήρχε τίποτα. Όλα είναι φυτεμένα με αγάπη και μεράκι. Δεν πρέπει να εντυπωσιάζει η αγάπη μου για τη φύση. Ο πατέρας μου, μηχανολόγος μηχανικός, μπορεί να δούλευε πολύ, τις Κυριακές όμως έβαζε στο αυτοκίνητο όλη την οικογένεια και πηγαίναμε εκδρομή στην Κινέττα για να μαζέψουμε θαλασσινά. Βάζαμε το χέρι μας στην άμμο και όταν το βγάzaμε είχε μέσα μικρά αχιβαδάκια ή καβουράκια», θυμάται και συμπληρώνει: «Πήγαίνα μαζί του και στο κυνήγι και καθώς δεν είχα τι να κάνω, απολάμβανα το βιβλίο μου κάτω από μια ελιά». Υπερδραστήρια πλέον, η Ελληνίδα γλύπτρια απολαμβάνει το ίδιο ευλαβικά το σπίτι της λίγο έξω από την Αθήνα όπως και το κτήμα της Ερμιόνης, όπου παραμένει κάθε εβδομάδα από την Πέμπτη έως την Κυριακή και το χαρακτηρίζει ως τον ιδιωτικό της επίγειο παράδεισο. «Οι χώροι μου είναι το ορμητήριο μου για δημιουργία. Συνδυάζουν την αγάπη μου για τη φύση με την τέχνη. Ξυπνάω, βλέπω το πράσινο ή τη θάλασσα και εμπνέομαι. Διαθέτω εργαστήρια και στα δυο αυτά μέρη».

ΟΙ ΜΕΝΤΟΡΕΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΗΣ

«Ο άνθρωπος που με βοήθησε να ασχοληθώ με αυτό που πάντα αγαπούσα, τη γλυπτική, ήταν ο άνδρας μου», αναφέρει η χαμπλών τόνων Μαρίτσα για τον αείμνηστο σύζυγό της Νίκο Τραουλό που άφησε εποχή στη ναυτιλία. «Όταν παντρευτήκαμε ήμασταν κυριολεκτικά παιδιά. Σκαλί-σκαλί πήγαμε τη ζωή. Όταν ο άνδρας μου ξεκίνησε τη δική του εταιρεία με τα βαπόρια, για περίπου δύο χρόνια δούλεψα μαζί του στο γραφείο. ➤»

Αργότερα ασχολήθηκα αποκλειστικά με την ανατροφή της κόρης μου. Υπήρξαμε αλληλοσυμπληρωματικοί με τον άνδρα μου, αλλά καθένας διατηρούσε την αυτονομία του και τις δραστηριότητές του», διευκρινίζει τονίζοντας πως ο σύζυγός της ήταν και εκείνος που την παρακίνησε να δείξει στο κοινό τη δουλειά της. Μια δουλειά πολλών χρόνων που εμπεριέχει πάθος.

Από τα πρώτα της έργα ήταν οι υπέροχες πορσελάνινες μπομπονιέρες που έφτιαξε για τον γάμο της κόρης της Μελίνας Τραυλού - και κέρδισαν τις εντυπώσεις. Ανατρέχοντας ξανά στα παλιά η εικαστικός αναφέρει: «Ο πατέρας μου ήταν ένας σπουδαίος άνθρωπος, ο οποίος στα 6 μου χρόνια ξαφνικά έφερε ένα πιάνο στο σπίτι, όντας μανιώδης με τη μουσική και με την καλλιγραφία, με την τέχνη. Τα χέρια του έπιαναν. Ήταν μηχανολόγος περιελκτικής και στην Αθήνα θεωρούταν ο μοναδικός που μπορούσε να λύσει πάσης φύσεως μηχανολογικό πρόβλημα. Από εκείνον κληρονόμησα την ανάγκη για υψηλή αισθητική. Ασχολήθηκα με τη ζωγραφική στα 20 χρόνια μου, κάνοντας μαθήματα δια αλληλογραφίας στην ABC. Αργότερα παρακολούθησα τα τετράχρονα τμήματα ζωγραφικής της XEN, τα οποία είχαν πολύ καλούς δασκάλους. Το '90 έπιασα για πρώτη φορά στα χέρια μου πηλό. Τον αντιλήφθηκα σαν χρωματική ύλη, συνέχεια της ζωγραφικής μου. Καθώς είχα πολύ καλές σχέσεις με το σχέδιο, με το χρώμα, προσπάθησα από την πρώτη φορά που τον έπιασα στα χέρια μου να τον χρωματίσω».

Η Μαρίτσα Τραυλού, την οποία οι κοινωνικοί κύκλοι αλλά και οι φίλοι της δικαίως χαρακτηρίζουν αυθεντική αριστοκράτισσα, αγαπά αυτό που κάνει χωρίς τη ματαιοδοξία του καλλιτέχνη. Μοιράζει τη ζωή της μεταξύ δημιουργίας, οικογένειας και φύσης και καμαρώνει που η κόρη της ακολούθησε επιτυχώς τα επαγγελματικά βήματα του πατέρα της και συγκαταλέγεται

Η Μαρίτσα Τραυλού εμπνέεται από την ελληνική φύση και μεταμορφώνει τον πηλό σε εμνευσμένες δημιουργίες

στις ελάχιστες γυναίκες που ασχολούνται με τη ναυτιλία στην Ελλάδα: «Η Μελίνα ήταν ο δεύτερος άνθρωπος που με ενθάρρυνε να δείξω τη δουλειά μου αλλά και να στραφώ στα χρηστικά αντικείμενα, αφού μέχρι τότε δημιουργούσα κυρίως εικαστικές εγκαταστάσεις», λέει για την κόρη της, η οποία τώρα την ενθαρρύνει να προβάλλει τη δουλειά της και εκτός συνόρων, κάτι που βρίσκει σύμφωνο και τον επιμελητή της έκθεσής της Τάκη Μαυρωτά, ο οποίος κάνει ήδη πλάνα για ΗΠΑ και Αργεντινή θεωρώντας πως τα ψάρια, τα βατραχάκια, τα σερβίτσια και τα διακοσμητικά με θέματα από την ελληνική φύση που συνθέτουν τον πορσελάνινο κόσμο της Μαρίτσας Τραυλού είναι έτοιμα να προβληθούν διεθνώς.

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΖΩΗΣ

Πέραν των εκθέσεων που άρχισαν να προκύ-

πτουν στην πορεία, το όνειρο που είχε για χρόνια η καταξιωμένη Ελληνίδα ήταν να δημιουργήσει μια γκαλερί με τα έργα της. «Αρχικά αναζητούσα έναν χώρο πολλών τετραγωνικών στον Πειραιά - ήταν ένα μέρος όπου μαζί με τον σύζυγό μου ζήσαμε ευτυχισμένα χρόνια. Δεν βρήκα αυτό που ζητούσα, όμως, και τελικά βρέθηκα στο Κολωνάκι. Είμαι ευτυχής που μπορώ να δείξω τη σχέση μου με την πορσελάνη η οποία κρατά εδώ και 30 χρόνια», λέει η δημιουργός διακοσμητικών και χρηστικών αντικειμένων με ελκυστικά χρώματα που αφιερώνει στην κόρη της. «Αυτή δεν είναι απλά μια δουλειά, είναι ολόκληρη η ζωή μου. Μετά την απώλεια του άνδρα μου ήταν το μέσο φυγής μου. Μια ανάσα δημιουργικότητας. Πίσω από αυτά τα αντικείμενα κρύβεται μια ολόκληρη φιλοσοφία αλλά και αμέτρητες ώρες δουλειάς» ♦

«Δεν είναι απλά μια ΔΟΥΛΕΙΑ, είναι ολόκληρη η ΖΩΗ μου. Μετά την ΑΠΩΛΕΙΑ του άνδρα μου ήταν το μέσο ΦΥΤΗΣ μου»

ΜΑΡΙΤΣΑ ΤΡΑΥΛΟΥ

«Όλα τα έργα μου είναι οι αναμνήσεις μου»

Μια συζήτηση με τη μοναδική στο είδος της ελληνίδα εικαστική, η οποία μας εξηγεί βήμα-βήμα τη διαδικασία της τέχνης της, μας ταξιδεύει στους μαγευτικούς υδάτινους κόσμους των ποταμών και της θάλασσας και μας ξεναγεί στον νέο της εκθεσιακό χώρο.

ΑΠΟ ΤΗΝ
ΝΤΙΑΝΑ ΚΑΡΤΣΑΓΚΟΥΛΗ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Η Μαρίτσα Τραυλού είναι όπως οι πορσελάνες της: ντελικάτες και κομψές στην όψη, ανθεκτικές και γεμάτες μνήμες στο εσωτερικό τους. Και αν στην πορσελάνη οι μνήμες φαίνονται μέσα από τις ρωγμές και τους μοναδικούς σχηματισμούς που αποτυπώνονται επάνω της, στην κυρία Τραυλού οι μνήμες αποκτούν υπόσταση μέσα από τις δημι-

ουργίες της. Μέσα από τις εντυπωσιακών διαστάσεων εγκαταστάσεις των εκατοντάδων ψαριών, που κανένα δεν είναι ακριβώς ίδιο με το άλλο, από τα υπέροχα τραπέζια, τα φωτιστικά και τα άλλα έπιπλα που θυμίζουν τον βυθό, τα πιάτα και τις σφαιρές της με τους μοναδικούς χρωματισμούς, μέχρι και μέσα από τα χρυσά χείλη των χαρπιτωμένων φινιγούρων από βατραχία που έχει στη συλλογή της. Αμέτρητες πορσελάνες που κοσμούν την ολοκαίνουργια γκαλερί της στην οδό

Καψάλη στο Κολωνάκι, αλλά και τους εσωτερικούς χώρους των σπιτιών της, όλες βγαλμένες μέσα από τη φαντασία, την έμπνευση και τις αναμνήσεις μιας ζωής δίπλα στη θάλασσα. Από τα παιδικά της χρόνια στην παραλία του Μοσχάτου, μέχρι την πορεία της στη ναυτιλία δίπλα στον σύζυγό της Νίκο Τραυλό και τα «καταφύγια» της στη φύση, όπου περνάει τον χρόνο της τα τελευταία χρόνια δημιουργώντας. Αυτό που κάνει η Μαρίτσα Τραυλού δεν το κάνει κανένας άλλος στον κόσμο. Μια τέχνη που συνδυάζει φωτογραφία, ζωγραφική, γλυπτική και κεραμική με τεχνική, σωματική αντοχή και γνώσεις μηχανικής, χημείας, γεωλογίας. Μια δαπανηρή διαδικασία που απαιτεί μεγάλους χώρους για να στεγνώσουν τα υλικά και φούρνους για τα πολύωρα ψήσιμα. Επί τριάντα χρόνια και ξεκινώντας από τη ζωγραφική, κατακτά σιγά-σιγά τις γνώσεις και τις τεχνικές που απαιτεί η μοναδική της τέχνη, για την οποία εργάζεται σκληρά με αγάπη και αφοσίωση επί καθημερινής βάσης. Η ίδια μάς την περιγράφει συνοπτικά και μας διηγείται τη συναρπαστική αυτή πολυετή πορεία που εξακολουθεί να τη μαγεύει και να την ταξιδεύει νοερά.

Από ό,τι έχω αντιληφθεί, πρέπει να εργάζεστε σκληρά για τις δημιουργίες σας.
«Ναι, είμαι σε έναν πάγκο όλη μέρα και εργάζομαι. Εχω όμως και ένα επιτελείο συνεργατών δίπλα μου, με σπουδαιότερο τον Φώτη Λύκο, με τον οποίο είμαστε μαζί στο εργαστήριο τριάντα χρόνια. Ολοι περνούν από εκπαίδευση πρώτα και μετά ξεκινούν την εργασία».

Ποια είναι η διαδικασία που ακολουθείτε για τις δημιουργίες σας;
«Θα σας τα πω χωρίς τις πολλές λεπτομέρειες. Δουλεύω με πορσελάνη από την Αγγλία, η οποία είναι άσπρη. Τη φυλάσσουμε σε έναν χώρο για να μη στεγνώσει και να παραμείνει υγρή. Με ειδικά χρώματα από φυσική ύλη υψηλής θερμοκρασίας που αγοράζω από την Κίνα, καθώς

δεν υπάρχουν στην Ελλάδα, χρωματίζω ολόκληρη τη μάζα της πορσελάνης με τον εξής ειδικό τρόπο: Από τα 15-20 χρώματα που έχω, αναμειγνώνω τα, φτιάχνω εκατοντάδες άλλα. Έχοντας επιλέξει ποια θέλω να βάλω σε ένα έργο, και έχοντας το σχέδιο μπροστά μου, αρχίζω και δημιουργώ. Αφού λοιπόν φτιάξω αυτό που έχω στο μυαλό μου, π.χ. ένα πιάτο, το βάζουμε στο ειδικό καλούπι που έχουμε φτιάξει, πάλι από υλικό που θέλει ψήσιμο και μια διαδικασία, και το πιέζουμε με μια πρέσα δύναμης 45 τόνων. Τα καλούπια είναι επενδεδυμένα με μέταλλο απ' έξω για να μην εκραγούν. Αφού βγει από την πρέσα μπαίνει σε έναν χώρο, σε ειδικό ξύλο, όπου στεγνώνει πολύ σιγά και όχι από-

τομα. Μετά μπαίνει στον φούρνο, αλλά όχι σκέτο. Εχουμε φτιάξει ένα χοντρό πιάτο αντίστοιχο στις διαστάσεις και το σχήμα, από έναν πηλό υψηλής θερμοκρασίας, σαν κρεβάτι, για να το βάλουμε πάνω. Γίνεται το πρώτο ψήσιμο στους 800°C. Βγαίνει από εκεί και τριβεται σε ένα ειδικό δομάτιο. Είναι ακόμη άσπρο εκείνη την ώρα. Δεν φαίνονται τα χρώματα. Ξαναμπαίνει με το "κρεβάτι" του στον φούρνο στους 1.280°C. Εκεί λιώνουν τα πάντα. Δεν υπάρχει μέταλλο που να μη λιώνει μέσα εκεί. Και αν είναι καλά και δεν έχει ραγίσει, δεν έχει ανοίξει, δεν έχει πάθει κάτι, Ξαναμπαίνει στον χώρο όπου τριβεται και το περνάμε ένα τελευταίο χέρι για να γυαλίσει. Όλα είναι χειροποίητα.

Εχω κάνει ολόκληρα δάπεδα που να περνάει στρατός για έναν αιώνα από πάνω τους, δεν θα πάθουν τίποτα. Ούτε από τον ήλιο ούτε από το νερό».

Πολύ δύσκολη και απαιτητική διαδικασία. Υπάρχει κανείς άλλος που να το κάνει όλο αυτό;
«Υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι μπορούν, χρησιμοποιώντας μια υψηλού επιπέδου θερμοκρασίας πορσελάνη, δηλαδή που να ψήνεται γύρω στους 1.300°C, να δουλεύουν έναν μήνα για ένα μικρό δοχείο. Δεν υπάρχει κανείς στον κόσμο που να κάνει όλο αυτό. Εμείς έχουμε μεγάλα καλούπια. Τα παιδιά που δουλεύουν στο εργαστήριο είναι νεαρά, δυνατά, και μπορούν να τα σηκώσουν. Πολλές

φορές χρειάζονται τρεις άνθρωποι για να γυρίσουν ένα καλούπι. Επίσης είναι και μεγάλο το κόστος από άποψη ενέργειας».

Εσείς πώς ξεκινήσατε;
«Εχω κάνει πολλά χρόνια ζωγραφική σε διάφορες σχολές, με πολλούς και καλούς δασκάλους, αλλά και ιδιαίτερα μαθήματα. Πριν από 32 χρόνια, έπιασα για πρώτη φορά πηλό στα χέρια μου και είπα "αυτό είναι". Αυτόματως τον χρωμάτισα γιατί ήταν ο λευκός πηλός. Αρχισα να πηγαίνω σε έναν αγγειοπλάστη. Την κεραμική την μπλέκουμε με την αγγειοπλαστική. Άλλο το ένα, άλλο το άλλο. Μετά, έφερα για πρώτη φορά από την Ισπανία χρωματισμένη πορσελάνη και δούλεμα με αυτή. Το

1995, όταν παντρεύτηκε η κόρη μου, μπήκα στη λογική να φτιάξω 1.000 μπομπονιέρες, άσπρες, πορσελάνινες. Πάνω είχαν όλες τους από ένα ανάγλυφο σχέδιο. Μια μέλισσα, μια πεταλούδα, ένα βατραχάκι. Ήταν ξεχωριστή η μία με την άλλη. Αργότερα, και για 5-6 χρόνια, ασχολήθηκα με το να διακοσμώ με αυτόν τον τρόπο το σπίτι μου στην Ερμιόνη. Εκεί υπάρχει πολλή δουλειά, από το τζάκι, τα πατώματα, όλα. Το 2017 έκανα μια έκθεση στο Μουσείο Μπενάκη. Εφταεξα 4.500 βατραχάκια για τον συγκεκριμένο σκοπό. Ο άνδρας μου μου έλεγε συνέχεια να κάνω επιτέλους μια έκθεση και αργότερα η κόρη μου. Όταν εκείνος "έφυγε", αφοσιώθηκα πλήρως σε αυτή την τέχνη».

«Είμαι τουλάχιστον οκτώ ώρες την ημέρα στο εργαστήριο. Όταν κάποιος μου πει ότι πάει σε εργαστήριο κεραμικής, πάντοτε τον ρωτάω αν έχει δικό του στο σπίτι. Γιατί αν δεν έχει, θα ταλαιπωρηθεί άδικα. Αν δεν εφαρμόσεις τις τεχνικές στο σπίτι σου για να τις πας πιο κάτω, δεν θα προχωρήσεις

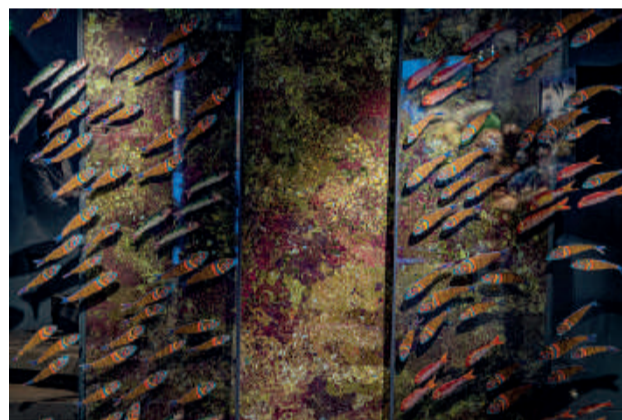
● Η σημαντική ελληνίδα εικαστική Μαρίτσα Τραυλού στη νέα της γκαλερί στην οδό Καψάλη στο Κολωνάκι.

● Σετ δώρου τεσσάρων πορσελάνινων ποτηριών με ένα μπουκάλι ποτού από το κτίσμα της οικογένειας.

● Χάρη στους ρομποτιστές συνεργάτες της η κυρία Τραυλού μπόρεσε και υλοποίησε την ιδέα της για το εντυπωσιακό φωτιστικό που κοσμεί την γκαλερί της.

● Φτιαγμένα από άλλο υλικό από ό,τι οι υπόλοιπες δημιουργίες της, τα βατραχάκια της συλλογής της συχνά κλέβουν την παράσταση.

● Η καλλιτέχνις δημιουργεί ψάρια που έχει η ίδια απαθανάτισει στα ελληνικά νερά και είναι όλα διαφορετικά μεταξύ τους.

«**Όταν μετά από ένα έργο μου μένει η ζύμη στα χέρια, την πλάθω κι αρχίζω, παίρνοντας μια χορδή, τη λεπτότερη, να τη ζωγραφίζω. Συνεχίζω με άλλα χρώματα και φτιάχνω ποτηράκια ή κοσμήματα. Χαλαρώνω εκείνη την ώρα. Το Σαββατοκύριακο που μας πέρασε ετοίμασα τον βυθό, τα ψάρια, τη θάλασσα. Από τη Δευτέρα έχουμε ξεκινήσει και φτιάχνουμε σφαίρες, οι οποίες θα έχουν ομάδες ψαριών. Σήμερα ανοίξαμε την πρώτη και στεγνώνει. Κάναμε 145 ψάρια. Εχω στο μυαλό μου τόσα σχέδια, τόσες ιδέες. Σε ταξιδεύει αυτό το υλικό. Η όλη διαδρομή. Και τα χρώματα, επειδή προέρχονται από φυσικά υλικά, είναι αρμονικά και σε γαληνεύουν».**

Εχω διαβάσει σε συνεντεύξεις σας να λέτε ότι η πορσελάνη έχει μνήμη. Τι εννοείτε;

«Αν η πορσελάνη σου ραγίσει την ώρα που στεγνώνει, δεν τη σώζεις με τίποτα. Θα πρέπει να την τελειώσεις, κι αν είναι διακοσμητική την κρατάς ως κομμάτι του σχεδίου. Αν πρόκειται για αντικείμενο χρηστικό, όπως είναι ένα πιάτο ή ένα ποτήρι, την πετάς. Αυτά τα αντικείμενα μπορείς να τα χρησιμοποιήσεις για τα πάντα. Δεν παθαίνουν τίποτα».

Μιλήσατε για τα βατραχάκια. Αυτά πώς τα φτιάχνετε;

«Κατ' αρχάς τα παρατηρώ στα ποτάμια πώς κινούνται, πώς κινούνται, για να φτιάξω τις φιγούρες με ακρίβεια. Είναι φτιαγμένα από τον πηλό που χρησιμοποιούμε για "κρεβατάκια" της πορσελάνης που προανέφερα. Δεν έχει διαφάνεια, είναι συμπαγής και έχει συρρίκνωση 10%. Η πορσελάνη έχει 15%, άρα βάζοντάς τη μέσα, αυτό δεν θα συρρικνωθεί για να τη σφίξει. Πολλές φορές

στα βατραχάκια κάνω και τρίτο ψήσιμο. Εχω βάλει αληθινό χρυσό στα χείλη τους και αυτό θέλει τρίτο ψήσιμο στους 700°C. Χρειάζεται τέχνη, τεχνική και δύναμη. Είναι μια ολόκληρη ιστορία και παράλληλα απαιτείται πολλή ενέργεια για το ψήσιμο. Σκεφτείτε ότι για το πρώτο ψήσιμο απαιτούνται 10-12 ώρες. Για το δεύτερο 16. Φανταστείτε σε πόση ενέργεια μεταφράζεται αυτό».

Πού γίνονται όλα αυτά;

«Μένω στις Αφίδνες, σε κτήμα, και έχω το εργαστήριό μου εκεί, τους φούρνους, όλα. Εχω επτά φούρνους και δύο με γκάζι, όπου κάνω άλλα πράγματα, επειδή εκεί έχει φλόγα. Κλείνεις από πάνω το οξυγόνο και γίνεται αναγωγικό το ψήσιμο. Εκεί, ας πούμε, ο χαλκός που είναι πράσινος, γίνεται κόκκινος. Όλα αυτά τα έχω εφαρμόσει μετά από ατελείωτο διάβασμα. Πρέπει να δουλεύεις. Είμαι τουλάχιστον οκτώ ώρες την ημέρα στο εργαστήριο. Όταν κάποιος μου πει ότι πάει

σε εργαστήριο κεραμικής, πάντοτε τον ρωτάω αν έχει δικό του στο σπίτι. Γιατί αν δεν έχει, θα ταλαιπωρηθεί άδικα. Αν δεν εφαρμόσεις τις τεχνικές στο σπίτι σου για να τις πας πιο κάτω, δεν θα προχωρήσεις».

Τα έργα σας πολλές φορές έχουν κίνηση.

«Εχω συνεργάτες, ρομποτιστές παγκοσμίου φήμης. Όταν τους είπα την ιδέα μου για το φωτιστικό, μου είπαν "το 'χουμε" (σ.σ.: Αναφέρεται σε ένα μεγάλο φωτιστικό, από το οποίο κρέμονται πάνω από 100 πορσελάνινα ψάρια και το οποίο κινείται περιστροφικά και πάνω-κάτω. Αντίστοιχα, το κάθε ψάρι ξεχωριστά κινείται, ώστε να φαίνεται σαν να κολυμπάει. Το φως δημιουργεί κινούμενες σκιές στον τοίχο, που δίνουν την εντύπωση του βυθού). Μια άλλη εταιρεία μου έφτιαξε ένα σύστημα για την πρέσα. Επειδή το κάθε αντικείμενο χρειάζεται διαφορετική πίεση, έφτιαξαν έναν μηχανισμό όπου ανάλογα με το ποιο κουμπί πατάς,

η πρέσα κατεβαίνει με διαφορετική δύναμη. Πρέπει να έχεις ειδικούς συνεργάτες, όπως είναι οι μεταλλουργοί, οι χύτες, οι καλουπατζήδες, δεν μπορεί να λειτουργήσει διαφορετικά. Ημουν ένας τυχερός άνθρωπος, μπορούσα και το έκανα».

Όλα τα έργα σας και η έμπνευσή σας έρχονται από τη θάλασσα;

«Εχω γεννηθεί στη θάλασσα. Και εγώ και ο άνδρας μου. Όλα τα έργα μου είναι οι αναμνήσεις μου. Ολη μου η λογική βγαίνει μέσα από αυτές. Οι εποχές που ζήσαμε εμείς ήταν εποχές γειτονιάς και ανθρώπων που ανταλλάσαμε καθημερινά την "καλημέρα" και η θάλασσα πάντα δίπλα μας. Η θάλασσα είναι μέσα μας. Όλα τα ψάρια που έχω φτιάξει είναι αυτά που έχω φωτογραφίσει η ίδια μέσα στον βυθό. Δεν έχω φτιάξει αλλοδαπά, μόνο ελληνικά ψάρια. Και έπειτα, είναι και το ίδιο το υλικό. Σε ταξιδεύει. Όταν μετά από ένα έργο μου μένει η

ζύμη στα χέρια, την πλάθω κι αρχίζω, παίρνοντας μια χορδή, τη λεπτότερη, να τη ζωγραφίζω. Συνεχίζω με άλλα χρώματα και φτιάχνω ποτηράκια ή κοσμήματα. Χαλαρώνω εκείνη την ώρα. Το Σαββατοκύριακο που μας πέρασε ετοίμασα τον βυθό, τα ψάρια, τη θάλασσα. Από τη Δευτέρα έχουμε ξεκινήσει και φτιάχνουμε σφαίρες, οι οποίες θα έχουν ομάδες ψαριών. Σήμερα ανοίξαμε την πρώτη και στεγνώνει. Κάναμε 145 ψάρια. Εχω στο μυαλό μου τόσα σχέδια, τόσες ιδέες. Σε ταξιδεύει αυτό το υλικό. Η όλη διαδρομή. Και τα χρώματα, επειδή προέρχονται από φυσικά υλικά, είναι αρμονικά και σε γαληνεύουν».

Θα κάνετε κάποια άλλη έκθεση;

«Δεν νομίζω ότι θα ξανακάνω έκθεση σε κάποιον μουσειακό ή άλλον χώρο. Εχω δημιουργήσει τη δική μου γκαλερί, τον χώρο όπου βρισκόμαστε τώρα και συζητάμε». Πραγματικά, είναι πολύ όμορφος και ιδιαίτερος.